

DRUMURI BUNE PENTRU MOLDOVA

Investiții politice și clientelism electoral

Policy brief EFOR #79
Noiembrie 2019

Autor: Valeriu Paşa, Watchdog

Contribuții: Sorin Ioniță, Expert Forum

Varianta on-line a raportului, alături de bazele de date aferente poate fi consultată pe pagina www.expertforum.ro/drumuri-bune-moldova-2.

Foto copertă: FB Igor Țibrigan

Proiect implementat de Expert Forum și finanțat de Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est al Fundației Konrad Adenauer.
www.kas.de/rlpsee

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat puncte de vedere ale Fundației Konrad Adenauer, Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est.

Introducere	4
Alocațiile pe circumscripții uninominale și rezultatele alegerilor	5
Alegerile parlamentare din 24 februarie 2019: rezultate	5
Raportul dintre rezultatele alegerilor și investițiile în cadrul programului	
“Drumuri Bune”	7
Circumscripțiile uninominale	7
Componenta proporțională.....	10
Concluzii	11
Alocațiile pe localități și rezultatele alegerilor.....	11
Discriminarea pe criterii de preferințe politice.....	14
Recomandări	15

Introducere

În anul 2018, în parteneriat cu Expert Forum România, Comunitatea "WatchDog.MD" a realizat o analiză a programului guvernamental "Drumuri Bune"¹. Programul în sumă de aproape 1,6 miliarde de lei moldovenești a fost analizat din perspectiva corelării cu strategiile sectoriale în domeniul infrastructurii și transporturilor, dar și a prezenței elementelor de clientelism politic în modalitatea de repartizare a fondurilor pe regiuni și localități. Concluziile sunt alarmante:

- am constatat că programul "Drumuri Bune" contravine tuturor strategiilor sectoriale, neavând legătură cu obiectivele declarate ale acestora
- va avea impact negativ puternic asupra calității infrastructurii rutiere
- va conduce la ratarea obligațiilor asumate în cadrul programelor de finanțare externă.

O altă concluzie a fost că fondurile bugetare au fost utilizate în calitate de "pomană electorală", fiind concentrate într-un număr mic de circumscripții uninominale pentru a favoriza candidații puterii la următoarele alegeri. Analiza comparativă între raioane și municipii denotă o concentrare puternică a resurselor financiare: 92% din bani au ajuns în 52% din circumscripții. Concentrarea a fost posibilă pe seama neglijării în principal a municipiilor Chișinău și Bălți. În general, finanțare nu au primit sau au primit foarte puțin regiunile (circumscripțiile) și localitățile care erau în mod clar votante cu opoziția de la acea dată (fie de dreapta, fie de stânga).

Ipoteza finală a analizei din 2018 a fost că se va încearca concentrarea puternică a investițiilor publice – în cazul dat, în reparația drumurilor – pentru a spori șansele candidaților Partidului Democrat în anumite circumscripții uninominale. Datorită sistemului electoral mixt, care a fost aplicat la alegerile parlamentare din februarie 2019, era suficient ca un candidat să iasă pe primul loc, fără majoritate absolută, pentru ca acesta să devină deputat. Ipoteza noastră se baza pe discrepanța puternică a alocărilor pe cap de alegător între diferite circumscripții.

După apariția studiului menționat, la finalul anului 2018, primul ministru de atunci (Pavel Filip, PDM) a anunțat că se vor distribui fonduri suplimentare în cadrul programului "Drumuri Bune"². Decizia a fost luată la nivelul administrației Fondului Rutier Național. Straniu a fost faptul că nu a fost operată nici un fel de modificare a

---

¹ www.watchdog.md/2018/11/26/clientelismul-politic-in-programul-drumuri-bune-pentru-moldova-raport/

² <https://gov.md/ro/content/350-milioane-de-lei-vor-fi-alocate-suplimentar-din-bugetul-de-stat-2018-pentru-programul>

Bugetului de Stat care să acopere cele 350 milioane de lei anunțați drept supliment. La acea etapă nu a fost publicată nici lista localităților și proiectelor care urmau să beneficieze de aceste fonduri.

Abia în aprilie 2019 Guvernul a făcut publică această listă cu localități și proiecte care au primit bani în anul 2018 fără să existe acoperire bugetară³. În esență, lucrările au fost executate toamna târziu în 2018 și în iarna 2018-19, adică exact în ajun de alegeri. Datoriile pentru aceste lucrări au fost acoperite din Bugetul de Stat abia în 2019, adică în mare parte deja noua guvernare instalată în iunie. Suma totală a fost de 278,7 mln lei.

Astfel, reiese că până la alegeri, s-au cheltuit (mai bine zis contractat și executat) lucrări de reparații a drumurilor în sumă totală de 1,86 miliarde lei.

Scopul analizei de față este verificarea detaliată a ipotezei emise în raportul de anul trecut: anume, **dacă există o cauzalitate clară între volumele de bani alocați în cadrul programului "Drumuri Bune" și rezultatele electorale ale candidaților puterii de atunci în circumscripții uninominale**, dar și pe componenta proporțională a alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019.

Menționăm că datele au fost colectate din surse publice, inclusiv cele privind rezultatele alegerilor, și au fost digitalizate în regim manual. În timp ce noi procesăm informația, datele publicate de către Administrația de Stat a Drumurilor au fost eliminate de pe site-ul oficial, apoi au fost plasate din nou, dar cu anumite schimbări. Verificarea suplimentară nu a depistat devieri majore; unele cifre ar putea varia fără să afecteze însă imaginea de ansamblu.

Alocațiile pe circumscripții uninominale și rezultatele alegerilor

Alegerile parlamentare din 24 februarie 2019: rezultate

Alegerile parlamentare au avut loc pe data de 24 februarie 2019. În premieră, acestea s-au ținut pe sistemul electoral mixt în care 50 de parlamentari au fost aleși după sistemul proporțional cu liste închise de partid. Alți 51 deputați au fost aleși în tot atâtea circumscripții uninominale. Deputatul pe circumscripție uninominală este ales conform sistemului "first pass the post"⁴. Din cele 51 circumscripții uninominale, 3 au fost create pentru alegătorii care se află peste hotare și 2 pentru alegătorii care locuiesc în regiunea transnistreană, aflată în afara controlului autorităților

---

³ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect14_4.pdf, anexa 2.1

⁴ http://alegeri.md/w/Alegerile_parlamentare_din_2019_%C3%AEn_Republica_Moldova

constituționale de la Chișinău. Celelalte 46 circumscripții au fost create pentru alegătorii din localitățile aflate sub controlul Guvernului de la Chișinău. Aceste 46 circumscripții sunt cele care vor constitui obiectul analizei noastre, având în vedere că în celelalte 5 Guvernul nu poate realiza investiții în drumuri.

În cele 46 circumscripții au fost exprimate 1,31 milioane voturi valabile pe componenta proporțională a alegerilor și 1,27 milioane pentru candidații pe circumscripții uninominale (Anexa 1). Partidul Democrat, care controla integral guvernarea până la alegeri, a înaintat candidații săi pe circumscripții uninominale în toate circumscripțiile vizate. În una din acestea (Nr. 43 Cahul) candidatul PDM a fost retras din cursă⁵ iar PD a susținut din umbră candidatura independentului Ion Groza. În afară de candidații săi pe liste și circumscripții, guvernarea a mers în alegeri și cu un alt aliat puternic, Partidul ȘOR, satelit al partidului de guvernare.

Din cele 46 circumscripții uninominale, 17 au fost câștigate de candidații PD. Guvernarea, condusă de oligarhul Plahotniuc, a beneficiat de încă 2 mandate uninominale ale satelitului său, Partidul ȘOR. Alt mandat a fost obținut de către "independentul" Ion Groza la Cahul. Practic PD a luat 20 mandate din 46. În rest, Partidul Socialiștilor a obținut 16 mandate iar Blocul ACUM, 10. Chiar dacă lăsăm deoparte mandatele obținute de Partidul ȘOR (el a concurat direct cu PD), partidul de guvernare a luat 40% din mandatele uninominale, având doar 27,4% din voturile valabil exprimate pe circumscripțiile respective. Pentru comparație, PSRM a acumulat 30,7% din voturi pe componenta uninominală în aceste circumscripții, dar au luat 35% din mandate. Blocul pro-european ACUM a acumulat 23,6% de voturi, dar a luat 21% din mandate uninominale. Situația s-a datorat concentrării votanților PD în anumite circumscripții. Interesant este și faptul că exponenții PD au acumulat aproape peste tot unde au câștigat procentaj mai mare pe componenta uninominală decât a obținut partidul pe componenta proporțională în aceleași circumscripții.

La nivelul tuturor secțiilor de votare din cele 46 circumscripții, rezultatul partidelor pe componenta proporțională diferă destul de mult de cele ale candidaților pe circumscripții uninominale. Astfel, PSRM a acumulat 31,9% (adică cu 1,2% mai mult decât pe uninominal), PD a acumulat 24,9% (adică cu 2,5% mai puțin decât pe uninominal), Blocul ACUM a strâns 24,8% pe componenta proporțională (adică 1,2% mai mult decât pe uninominal). Deloc surprinzător, beneficiarul principal al acestor diferențe a fost Partidul Democrat. Or, chiar candidații acestuia erau cei care au tăiat panglici la darea în exploatare a porțiunilor de drum reparate și altor proiecte realizate prin regiuni din bani publici.

---

⁵ <https://agora.md/stiri/54529/candidatul-democratilor-in-circumscripția-cahul-se-retrage-din-cursa>

Raportul dintre rezultatele alegerilor și investițiile în cadrul programului "Drumuri Bune"

Circumscripțiile uninominale

Rezultatele obținute de partide și exponenții acestora și volumul de investiții realizate în cadrul programului "Drumuri Bune" până la alegerile din februarie 2019 se pot acum compara. Criteriul după care vom clasifica circumscripțiile uninominale îl reprezintă raportul dintre suma totală investită și numărul de alegători care au votat. Din cauza deficiențelor sistemului de statistică a populației în Republica Moldova, prezența la vot e practic singurul indicator numeric credibil. Același indicator (pentru prezidențialele din 2016) a fost utilizat și în analiza precedentă. Au fost luate în calcul voturile valabile pe componenta proporțională, acestea fiind mai multe.

Din Anexa 1 și tabelul de mai jos, vedem că media de alocații pe cap de alegător variază destul de mult.

NR CU	DENUMIRE CIRCUMSCRIPȚIE	Media de alocații în 2018 pe un alegător (proporțional)	% PDM proporțional	% PDM uninominal	CÂȘTIGĂTORII ÎN CIRCUMSCRIPȚIILE UNINOMINALE	APARTENENȚA POLITICĂ A CANDIDAȚILOR CÂȘTIGĂTORI
13	Șoldănești, Rezina (or Rezina)	MDL 3,361.31	38.8%	41.3%	GRAUR ELEONORA	PDM
14	Telenești, Șoldănești, Orhei	MDL 3,206.96	30.1%	31.4%	CIOBANU MARIA	ACUM
17	Nisporeni, Strășeni	MDL 2,880.77	70.3%	72.4%	PLAHOTNIUC VLADIMIR	PDM
15	Călărași, Ungheni	MDL 2,838.13	35.7%	37.7%	CIUBUC NICOLAE	PDM
34	Anenii Noi	MDL 2,771.39	34.2%	41.4%	JIZDAN ALEXANDRU	PDM
39	Cimișlia, Leova, Hîncești	MDL 2,711.92	39.3%	43.0%	BUZA GHENADIE	PDM
19	Orhei, Rezina, Criuleni, Dubăsari	MDL 2,639.29	20.7%	22.0%	TAUBER MARINA	PP ȘOR
38	Hîncești	MDL 2,559.00	39.2%	47.4%	BOTNARI ALEXANDRU	PDM
42	Cantemir, Cahul	MDL 2,497.40	31.8%	35.4%	BACALU ELENA	PDM
41	Leova, Cantemir	MDL 2,376.40	32.1%	29.9%	GREȚU EFROSINIA	PDM
8	Florești	MDL 2,188.32	38.1%	42.8%	NICHIFORCIUC EUGENIU	PDM
16	Ungheni	MDL 2,112.21	28.1%	32.6%	GUZUN LUDMILA	PDM
35	Căușeni, Anenii Noi	MDL 2,108.54	34.5%	38.0%	REPEȘCIUC GRIGORE	PDM
5	Glodeni, Rîșcani	MDL 2,064.66	30.1%	34.5%	LEUCĂ ION	PDM

36	Ștefan-Vodă	MDL 1,966.14	26.2%	31.6%	JOLNACI ALEXANDRU	PSRM
4	Rîșcani, Drochia, Dondușeni	MDL 1,924.07	28.4%	42.3%	MIZDRENCO VLADIMIR	PSRM
37	Ialoveni, Căușeni	MDL 1,923.12	32.2%	35.2%	FRUNZE PETRU	ACUM
40	Basarabeasca, Cimișlia	MDL 1,887.17	28.6%	28.5%	DIACOV DUMITRU	PDM
11	Fălești	MDL 1,792.13	29.4%	32.2%	SAVVA OLEG	PSRM
6	Drochia, Dondușeni, Soroca	MDL 1,752.62	30.9%	33.2%	PADNEVICI CORNELIU	PDM
22	Ialoveni, Strășeni, Călărași	MDL 1,745.30	30.7%	34.9%	VOVC LIVIU	ACUM
12	Sîngerei, Florești	MDL 1,717.75	30.6%	32.8%	BRAȘOVSCI GHEORGHE	PDM
21	Criuleni, Dubăsari	MDL 1,693.39	26.1%	30.8%	CARP LILIAN	ACUM
7	Soroca	MDL 1,594.50	25.8%	27.1%	PILIPETCAIA ALLA	PSRM
2	Ocnîța, Dondușeni	MDL 1,576.60	22.7%	25.9%	LOZOVAN IRINA	PSRM
44	Taraclia	MDL 1,456.49	6.6%	9.0%	TATARLÎ CHIRIL	PSRM
20	Strășeni, Orhei	MDL 1,355.67	37.9%	45.6%	FILIP PAVEL	PDM
3	Edineț	MDL 1,311.73	35.3%	37.5%	SÎRBU OLEG	PDM
1	Briceni, Ocnîța	MDL 1,145.42	30.6%	36.2%	GRECEANÎI ZINAIDA	PSRM
18	Orhei, Călărași	MDL 1,124.34	12.1%	11.2%	ȘOR ILAN	PP ȘOR
46	UTAG 2	MDL 791.34	3.7%	1.4%	GAGAUZ FIODOR	PSRM
45	UTAG 1	MDL 781.69	8.7%	0.9%	SUHOLODSKI ALEXANDR	PSRM
43	Cahul	MDL 716.71	20.1%	32.8%	GROZA ION	CANDIDAT INDEPENDENT (PDM)
10	Bălți II	MDL 660.15	13.4%	13.1%	NESTEROVSCHI ALEXANDRU	PSRM
9	Bălți I	MDL 368.38	12.3%	12.2%	USATÎI ALEXANDRU	PSRM
33	Mun. Chișinău	MDL 69.66	26.2%	29.2%	NĂSTASE ANDREI	ACUM
32	Mun. Chișinău	MDL 10.44	19.0%	19.5%	POPȘOI MIHAIL	ACUM
23	Mun. Chișinău	MDL 2.85	10.4%	9.9%	LIPSKII OLEG	PSRM
24	Mun. Chișinău	MDL 2.79	9.2%	9.6%	BOLEA VASILE	PSRM
27	Mun. Chișinău	MDL 2.76	12.4%	12.4%	BOLEA VLADIMIR	ACUM
29	Mun. Chișinău	MDL 2.75	12.1%	11.1%	LEBEDINSCHI ADRIAN	PSRM
31	Mun. Chișinău	MDL 2.70	11.0%	13.2%	NOVAC GRIGORE	PSRM
26	Mun. Chișinău	MDL 2.68	11.8%	11.3%	RENIȚĂ IURIE	ACUM
28	Mun. Chișinău	MDL 2.67	9.6%	9.6%	BATRÎNCEA VLAD	PSRM
30	Mun. Chișinău	MDL 2.62	12.1%	11.8%	PERCIUN DAN	ACUM
25	Mun. Chișinău	MDL 2.54	12.2%	11.7%	GRIGORIU INGA	ACUM

Am clasificat circumscripțiile conform raportului între media de alocații pe circumscripție și media la nivel național. Astfel, media de alocații la nivel național este de **1420,4 lei** pe cap de alegător. Există trei circumscripții în care alocațiile depășesc cu 100% și mai mult media pe țară (Categoria I): nr. 13, 14 și 17. Alte 8 circumscripții au investiții medii care depășesc cu 50% și mai mult media pe țară, dar nu ajung la 200% (Categoria II): nr 15, 34, 39, 19, 38, 42, 41 și 8. Alte 15 circumscripții au investiții în drumuri pe cap de locuitori peste media pe țară, dar sub 150% față de medie (Categoria III). 7 circumscripții au beneficiat de investiții care cuprind între 50% și 100% față de media pe țară (Categoria IV). 13 circumscripții au obținut investiții mai mici de 50% față de media pe țară (Categoria V).

Deși guvernarea de atunci afirma că s-au luat în calcul numărul de locuitori, iar repartizarea s-a făcut echitabil⁶, vedem discrepanțe enorme de la o regiune la alta. Astfel,

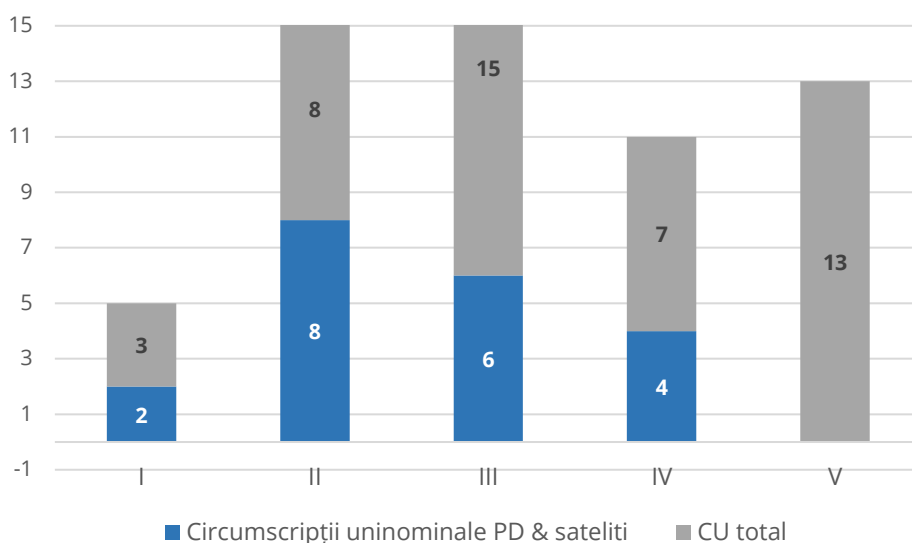
- satele din circumscripțiile cuprinse în raioanele Șoldănești, Rezina, Telenești și Nisporeni au primit cu peste **1000 ori mai mulți bani** pe cap de alegător decât orașul Chișinău.
- **24% din toți banii** au fost concentrați în numai 5 circumscripții uninominale (mai puțin de 11% din total). În acestea au votat numai 148 mii alegători, adică 11,3% din total.
- **16 cele mai slab finanțate circumscripții (35% din total)** au primit împreună doar 96,5 milioane de lei (5,2% din total). Aici au votat 35% din toți alegătorii.
- În jumătate din circumscripții au fost concentrate **80% din investițiile în drumuri**. Aici au votat doar 49% din alegători (Anexa 1).

Din analiza celor cinci categorii de circumscripții uninominale reies următoarele:

Categoria	CU Total	CU câștigate de PD și sateliții
I	3	2
II	8	8
III	15	6
IV	7	4
V	13	0

⁶ <https://watchdog.md/wp-content/uploads/2018/11/Drumuri-Bune-pentru-Moldova-proiect.pdf>

În 10 din 11 circumscripțiile cel mai generos finanțate în cadrul programului "Drumuri Bune" au câștigat exponenții PD și sateliții acestora. În cazul categoriilor III și IV, exponenții PD și sateliții săi au acumulat 10 mandate din 22 (inclusiv doi candidați care nu au mers sub sigla PD). În cele 13 circumscripții care au avut finanțare sub 50% din media pe țară, PD nu a câștigat nici un mandat.

Concluziile sunt evidente: există o corelație certă între volumul investițiilor în cadrul programului "Drumuri Bune" și rezultatele candidaților susținuți de partidul de guvernare în cadrul alegerilor pe circumscripții uninominale.

Componenta proporțională

Nici alegerile pe liste de partid nu par să fi scăpat neinfluențate de concentrarea banilor publici. Astfel, în cele 5 circumscripții unde Guvernul a concentrat tocmai 24% din investiții în drumuri, PD a acumulat pe componenta proporțională 41,7%. La nivelul tuturor 46 circumscripții, scorul acestui partid a fost de 24,9% din voturile pentru listele de partid. La nivelul celor 23 circumscripții cu finanțare mai generoasă, PD a acumulat 33,2% pe componenta proporțională. În cele 13 cel mai slab finanțate circumscripții, PD a obținut doar 13,3% din voturi pentru listele de partid (Anexa 1).

Concluzii

Ipoteza emisă în studiul precedent și verificată în cadrul analizei de față se confirmă în totalitate. Observăm o interdependență vizibilă între volumul de bani alocați în cadrul programului bugetar "Drumuri Bune" și scorurile bune acumulate de către candidații PD și a sateliților acestui partid la alegerile din 24 februarie 2019. Cu siguranță, **nu putem nicidecum să afirmăm că acest program și alocațiile bugetare au fost singurele care au determinat scorul electoral al partidului de guvernare**. Ele au fost doar unul dintre elemente, dar, cu siguranță, unul important.

Situația confirmă supoziția că alocațiile s-au bazat în mare parte pe evaluarea preferințelor alegătorilor la nivel de circumscripții și localități aparte. Cel mai probabil, s-a datorat unor sondaje detaliate de opinie – *micro-targeting* – iar alocațiile cele mai mari s-au dus acolo unde erau mai mulți alegători indeciși. Regiunile și localitățile care au arătat preferințe masive pentru partidele de opoziție au fost discriminate, iar asta se vede cel mai bine pe exemplul municipiilor Chișinău și Bălți, dar și a autonomiei Găgăuzia.

Miza Partidului Democrat pe concentrarea voturilor în anumite circumscripții a adus succese electorale: 17 din cei 30 de deputați aduși în Parlament de PD au venit pe circumscripții uninominale; alți 10 deputați controlați de liderul PD, Vlad Plahotniuc, au trecut din partea Partidului ȘOR sau independenți. În final, cu un *anti-rating* enorm și mai puțin de 25% din voturi, oligarhul Vlad Plahotniuc a ajuns să controleze 40 de deputați din 101. Concentrarea investițiilor publice sub formă de pomeni electorale a jucat un rol important în această strategie de succes. Însă după cum s-a văzut, nici măcar acest succes răsunător nu a fost suficient pentru ca regimul autoritar al lui Plahotniuc să se poată menține după alegeri.

Alocațiile pe localități și rezultatele alegerilor

În Anexa 2 putem vedea toate datele relevante studiului de față repartizate pe localitățile Republicii Moldova. Sunt reprezentate pe comune/orașe informațiile despre numărul total de voturi valabil exprimate pe circumscripții uninominale și pe componenta proporțională, apartenența localității la o anumită circumscripție uninominală, raion/municipiu, volumul de alocații primite în cadrul programului "Drumuri Bune" în 2018 inițial, alocările din suplimentul aprobat în toamna 2018, fondurile primite în 2019, în cadrul programului „Drumuri Bune 2”.

Pe lângă acestea sunt prezentate rezultatele alegerilor pe componenta uninominală (candidații principalelor partide) și proporțională pe toate partidele care au participat la alegeri. Sunt prezentate și date cumulate privind investițiile totale din ambele etape pe anul 2018, investițiile acumulate în drumuri pe fiecare localitate pe ambii

ani, media de alocații pe cap de alegător (ca indicator a fost luată componenta proporțională) pe anii 2018, 2019 și pe ambii ani cumulați. Pentru detalierea analizei realizate pe circumscripții am indicat procentul de voturi acumulat de candidații PD pe componenta uninominală și pe cea proporțională (marcat cu galben) pe fiecare localitate în parte. Menționăm că introducerea datelor a fost realizată manual, multe dintre informații fiind prezente în surse publice doar în formă scanată sau tabele pe localități/raioane aparte.

Clasa 6	Alocații pe cap de alegător între 13,800 și 7,100 lei	500% și mai mult față de medie
Clasa 5	Alocații pe cap de alegător între 7,100 și 4,246 lei	300-500% față de medie
Clasa 4	Alocații pe cap de alegător între 4,246 și 2,828 lei	200-300% față de medie
Clasa 3	Alocații pe cap de alegător între 2,828 și 2,124 lei	150-200% față de medie
Clasa 2	Alocații pe cap de alegător între 2,124 și 1,412 lei	100-150% față de medie
Clasa 1	Alocații pe cap de alegător între 1,412 și 709 lei	50-100% față de medie
Clasa 0	Alocații pe cap de alegător între 709 și 0 lei	Sub 50% față de medie

Alocațiile aprobate în versiunea inițială a programului "Drumuri Bune" au fost analizate pe raioane și circumscripții uninominale în studiul nostru precedent⁷. În mod aparte, însă, ne interesează cum au fost distribuiți banii din **fondurile suplimentare, adică lucrările executate pe datorie și achitate în 2019**. Așa cum am menționat mai sus, în toamna 2018 și iarna 2018-2019 au fost executate lucrări în sumă totală de 278,7 mln lei.

În cele 134 de localități (excluzând Municipiul Chișinău care a primit o sumă insignifiantă) care au beneficiat de această finanțare suplimentară au fost exprimate 290.966 voturi valabile pe componenta uninominală și 298.319 voturi valabile pentru liste de partid. Candidații PDM au acumulat 29.3% dintre voturi pe componenta uninominală în toate localitățile care au beneficiat de această finanțare suplimentară. Pe componenta proporțională, PD a obținut doar 23,8%, adică mult mai puțin decât candidații pentru mandate uninominale.

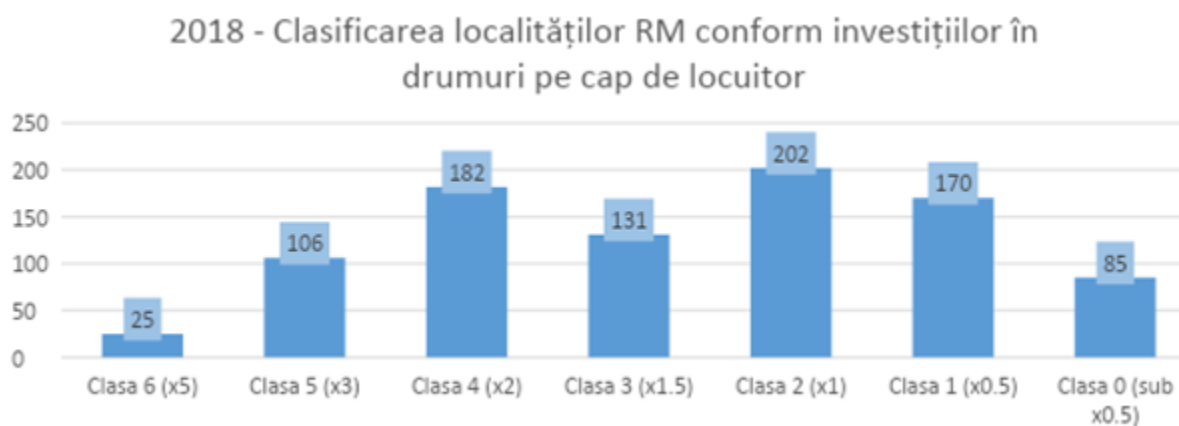
Dacă ne referim la investițiile cumulate pe anul 2018 și întregul Program "Drumuri Bune 1", atunci vedem discrepanțe mult mai mari decât între circumscripții (Anexa 2). Cei mai mulți bani pentru reparația drumurilor au fost investiți în orașul Căușeni: peste 20 de milioane de lei. Dintre localitățile rurale, cel mai mult a recepționat satul Valea Mare din raionul Ungheni: aproape 10 milioane de lei. Pentru comparație,

⁷ <https://watchdog.md/wp-content/uploads/2018/11/Drumuri-Bune-pentru-Moldova-proiect.pdf>

orașul Chișinău, capitala, în care locuiesc circa 30% dintre cetățenii rămași în țară a primit în cadrul programului "Drumuri Bune" doar 696,6 mii lei.

După suma medie alocată pe cap de alegător (pe componenta proporțională), am clasificat toate localitățile din țară în 7 categorii (clase). Clasele au fost stabilite în dependență de volumul de investiții pe cap de locuitor în fiecare localitate raportat la media de investiții în drumuri pe țară: 1420 lei.

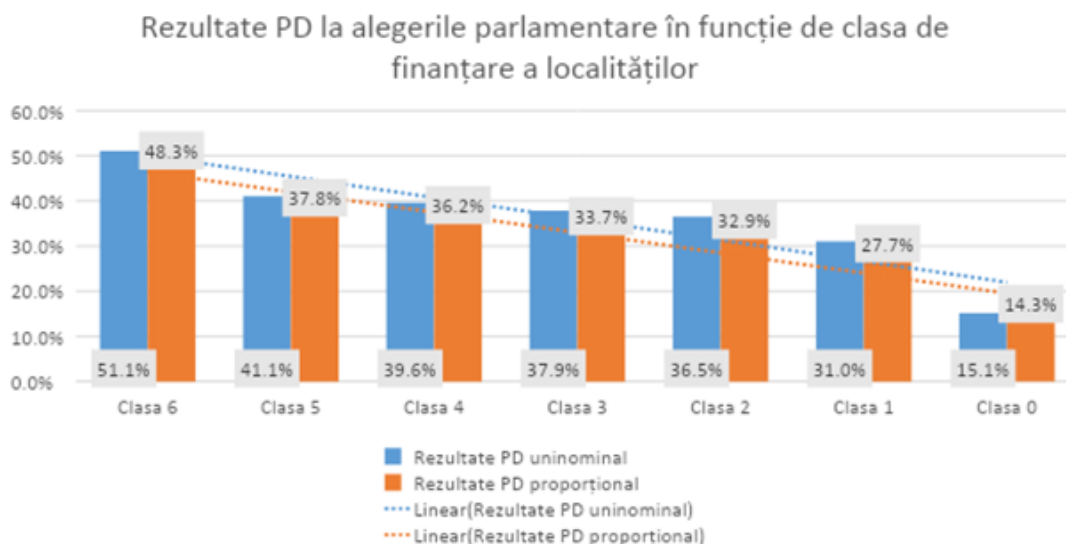
Numărul de localități este împărțit neuniform pe clase, așa cum poate fi văzut din graficul de mai jos. Sunt 255 localități care au primit din Programul "Drumuri Bune" în 2018 mai puțini bani decât media pe țară (Clasele 0 și 1). Fiind cuprinse aici orașele mari, în această categorie de cetățeni discriminați de distribuirea fondurilor publice s-au regăsit peste 50% dintre cetățenii care mai sunt în țară. În cele 255 localități au votat 780 mii de cetățeni, adică 60% din total. Și mai interesant decât în cazul circumscriptiilor arată rezultatele alegerilor repartizate pe diferite clase de localități, în funcție de volumul de bani pe cap de locuitor pe care le-au primit. Ne interesează, în mod evident, scorul obținut de partidul de guvernare, atât pe componenta uninominală, cât și pe cea proporțională.

Tendențele le vedem din tabelul și graficul de mai jos.

	Rezultate PD uninominal	Rezultate PD proporțional
Clasa 6	51.1%	48.3%
Clasa 5	41.1%	37.8%
Clasa 4	39.6%	36.2%
Clasa 3	37.9%	33.7%
Clasa 2	36.5%	32.9%
Clasa 1	31.0%	27.7%
Clasa 0	15.1%	14.3%

Comentariile sunt de prisos. Odată cu scăderea volumelor de investiții pe cap de locuitor, scad și scorurile obținute de PD la alegeri. Trendul se verifică cu exactitate atât pe componenta uninominală, cât și pe cea proporțională. Chiar și trendurile matematice între rezultatele pe clase sunt identice și pe componenta uninominală și cea proporțională.

Discriminarea pe criterii de preferințe politice

Cei mai mulți bani pe cap de locuitor din programul "Drumuri Bune" au fost alocați satului Carbalia, din UTA Găgăuzia. Simptomatic este faptul că atât primarul localității, cât și deputatul în Adunarea Populară a autonomiei din această localitate au părăsit partidele din partea cărora au fost aleși pentru a adera la PD. 31 localități nu au primit nici un fel de finanțare din cadrul acestui program. Jumătate dintre acestea sunt din componența Municipiului Chișinău – cunoscute pentru votul masiv acordat partidelor de opoziție de atunci. Unui alegător din orașul Chișinău i-au revenit 3 lei investiți din cadrul programului, adică de peste 4 mii de ori mai puțin decât în satele Carbalia (UTAG) sau Cajba (Glodeni). Iar aceasta în condițiile când peste 60% din veniturile Bugetului de Stat în Republica Moldova sunt asigurate de Municipiul Chișinău.

Programul "Drumuri Bune" reprezintă un antiexemplu perfect de politică publică. Felul în care au fost sifonați banii din Bugetul de Stat și Fondul Rutier Național a generat două efecte negative. Primul este cel economic: redirecționarea banilor din Fondul Rutier Național a dus la subfinanțarea lucrărilor de întreținere și reparație a

traseelor naționale. Starea acestora s-a înrăutățit vizibil și va necesita investiții mult mai mari decât banii ratați. În cazul în care va fi dorită salvarea acestora de la degradare deplină.

Al doilea efect advers e reprezentat de impactul social. Prin repartizarea fondurilor după oportunitate politică au fost discriminați mai mult de jumătate din locuitorii țării, și anume acei care contribuie cel mai mult la bugetul public prin taxe și impozite. De partea cealaltă, anumiți locuitori au fost privilegiați prin investiții masive, numai pentru că s-a dorit fidelizarea politică a acestora. Iar totul pentru că sondajele de opinie arătau că unele sate și orașe preferau să voteze cu opoziția.

Acestea efecte necesită acum eforturi duble pentru a fi reparate. În primul rând e nevoie de mult mai multe alocații pentru repararea traseelor rutiere naționale, dacă banii au plecat spre drumuri locale și comunale. În următorii 2 ani sunt necesari nu mai puțin de 5 miliarde de lei suplimentar pentru a amortiza lipsa de investiții în 2018 și 2019, conform discuțiilor cu specialiștii drumari, adică mult mai mult decât s-a cheltuit în cele două programe anuale. Guvernarea nouă de la Chișinău a declarat că va elimina practica de distribuire discriminatorie a fondurilor publice și va restabili echitatea, lucru pe care și l-a propus prin revizuirea Programului "Drumuri Bune 2", implementat în anul 2019. Despre cât succes a avut noul Guvern de la Chișinău în această misiune, vom elabora mai jos.

Recomandări

În anii următori Guvernul își propune să revizuiască fundamental procedura de distribuire a banilor pentru reparația drumurilor în localități⁸. Criteriu de bază va fi numărul de locuitori din fiecare UAT⁹, deci există riscul iminent ca dezechilibrele create în anii 2018-2019 să rămână nereparate, iar fondurile să se împrăștie pe proiecte multe, mici și fără impact. Pe lângă criteriul numărului de locuitori (deși în afară de numărul de alegători care au participat la alegeri nu există nici un fel de statistici credibile despre populație) e necesară în următorii doi ani o rebalansare a alocărilor pentru drumuri în fiecare localitate, astfel încât să fie eliminate absolut toate dezechilibrele discriminatorii admise deliberat (de fosta guvernare) sau din alte motive (de actuala guvernare) în ceea ce privește alocarea de bani pentru drumuri.

---

⁸ www.mold-street.com/?go=news&n=9495

⁹ <https://moldova.europalibera.org/a/programul-drumuri-bune-va-fi-reluat-%C3%AEntr-o-formul%C4%83-rectificat%C4%83-/30117412.html>

Este vitală și recuperarea pierderilor Fondului Rutier și investirea acestora în întreținerea și reparația drumurilor cu statut național. De asemenea, e necesară revenirea la ritmul de investiții în conformitate cu indicatorii Strategiei de Transport și Logistică 2013-2022, inclusiv finanțarea deficitelor din ultimii ani, pentru că altfel nu mai putem conta pe contribuția sectorului asupra creșterii economice și a competitivității internaționale a Republicii Moldova. În afară de aceasta, practica utilizării mijloacelor Fondului Rutier Național pentru reparația drumurilor locale va duce la urmări economice negative. Pentru a susține reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii rutiere locale trebuie să fie alocate mijloace din Bugetul de Stat, dar nu din capitolul de venituri dedicate Fondului Rutier Național.

În general, experiența programului "Drumuri Bune" demonstrează că nici măcar legile, strategiile sectoriale, sau obligațiile asumate în fața finanțatorilor externi nu pot opri alocarea banilor publici pentru clientelizarea administrațiilor locale sau, direct, a alegătorilor. Disciplina și logica economică, echitatea socială și nediscriminarea după orice criteriu a localităților, neadmiterea oricărei forme de clientelism politic în procesul de planificare bugetară ar trebui să constituie o politică a Uniunii Europene, inclusiv în raporturile cu țările asociate, cum este Republica Moldova.

Respectarea acestor criterii ar avea și un puternic impact pozitiv asupra sistemului de partide politice, a independenței administrațiilor locale și a competiției democratice în general. La fel ca în cazul disciplinei bugetare a și respectării statului de drept aplicate țărilor membre UE, disciplina și echitatea bugetară trebuie să devină criterii obținere a finanțării și altor progrese în relația cu UE. Pe lângă stimulentele pozitive, un mecanism punitiv, care va pedepsi guvernele care favorizează orice formă de clientelism politic, trebuie să intre în instrumentarul UE.

Expert Forum

www.expertforum.ro

Semilunei 7, apt 1, Bucuresti

**Detalii despre Harta
Clientelismului**

www.expertforum.ro/harta-clientelism

Watchdog

www.watchdog.md

str. Sciusev 68, Chisinau